

Mot et nytt vekstparadigme?

Om vekststrategier i norske frikirker med vekt på beskrivelse og vurdering av vekkelsetradisjonen¹

Lars Råmunddal

Innledning

Det ligger i sakens natur at frikirker er – og *må* være – opptatt av vekst. Rekruttering av nye medlemmer skjer nemlig gjennom frivillig tilslutning, ulikt en stats- eller folkekirke der man rekrutterer medlemmer primært gjennom fødsel og dåp. Nå er imidlertid ikke frikirkene helt fremmede for den medlemsmessige folkekirkeproblematikken. Ikke et rent lite antall mennesker blir nemlig stående protokollen ført som medlemmer i en menighet gjennom foreldregenerasjonen – uten at de selv har fått noe personlig eller aktivt forhold til den aktuelle menighet/kirkesamfunn. Ut over den delen av barne- og ungdomsarbeidet som er rettet inn mot «menighetsbarna», har de fleste av de frikirkelige menighetene i liten grad noen målrettet strategi for å verve denne juridiske delen av medlemsmassen som aktive medlemmer. For Den norske kirke vil det primært være trosopplærings-programmet som kan sies å være hovedstrategien for å føre mennesker som er døpt inn i et personlig og aktivt forhold til tro og kirke.

Denne artikkelen vil ha hovedfokus på hvilke aktive vekststrategier man kan finne i norske frikirker. Det er i denne sammenheng et par-tre problemstillinger som kan være av spesiell interesse å gå inn i: 1) Hvilke vekststrategier og hvilken veksttenkning har man tradisjonelt vektlagt i norske frikirker? 2) Hva kan sies å være de historiske og ekklesiologiske forutsetninger for den tradisjonelle veksttenkning i frikirkene. Eller sagt på en annen måte: Hvilke røtter har den tradisjonelle veksttenkningen – ikke bare historisk, men også ekklesiologisk? 3) Hvordan forholder frikirkene seg til den økende interesse vi det siste tiår har registrert rundt alternative tanker og strategier vedrørende kirkevekst og menighetsutvikling? Og dersom det er en nyorientering i gang, – hva er i så fall årsakene til denne, og hva kan følgene bli strategisk og teologisk?

¹ Denne teksten har tidligere vært publisert med tittelen: Vekststrategier i norske frikirker. I: Bind 3 i Ekklesiologi-prosjektet ved Det teologiske Menighetsfakultetet 2000–2003. Trondheim 2003/2004, Tapir Akademisk Forlag, ss. 139–155. Artikkelen inngår også som kapittel i boken *Bygge kirke. Bidrag til en teologi for menighetsutvikling*, 2019. Se <https://ramunddal.com/>.

Sett både i et historisk og i et aktuelt perspektiv, kan det altså se ut til at mange av frikirkene i dag reviderer, eller kanskje rettere sagt – utvider, deler av sin tenkning om vekst og menighetsutvikling. Forståelsen av begrepet og fenomenet «vekst» ser altså ut til å være under utvikling. Her vil vi forsøke å vise – ikke bare at en mer tallmessig forståelse av vekst utfordres av en mer kvalitativ i dag, men også at den frikirkelige forståelse av de vekststrategiske virkemidler er under endring. Og det kan være interessant i denne sammenheng – ikke bare å peke på *at* ting endrer seg over tid, men også å stille spørsmålene om *årsakene* til eventuelle endringer og hva *følgene* kan bli for menighets-tenkning og vekstarbeid. Vurdert ut fra de prosessene som er i gang, kan det altså bli naturlig å spørre om vi kan se konturene av et fornyet vekstparadigme i norsk frikirkelighet i dag. Dette vil i så fall få store konsekvenser for hvordan vekstarbeidet tenkes og tilrettelegges i framtida.

«Norsk frikirkelighet» er en mangslungen størrelse og kan være relativt vanskelig begrepsmessig å håndtere. Hvem som faller innenfor og utenfor vil nemlig være avhengig om man anlegger et juridisk, dogmatisk eller historisk-konfesjonelt perspektiv. Frikirkeligheten omfatter juridisk sett, og i prinsippet, alle menigheter og kirkesamfunn som er organisert utenfor folkekirken. Den romersk-katolske kirke og Den greske ortodokse kirke, er slik sett frikirker. I vår sammenheng vil de imidlertid falle utenfor – siden de prinsipielt sett ikke kan sies å være frikirker. Jesu Kristi Kirke av siste dagers hellige (Mormonene) og Jehovas vitner, er to andre kirker som er organisert som kirkesamfunn, men som av mer dogmatiske grunner vanskelig vil kunne inkluderes i vår behandling av «norske frikirker». I denne artikkelen dekker begrepet «norsk frikirkelighet» primært de evangeliske menigheter og samfunn som er medlemmer av Norges Frikirkeråd (NFR)², dvs.: Det Norske Baptistsamfunn, Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Vennesen samfunn, Pinsebevegelsen i Norge, Guds menighet på Vegårshei, Frelsesarmeen, Det Norske Misjonsforbund³, Metodistkirken, De Frie Evangeliske Forsamlinger, Oslo Kristne Senter. Observatørstatus i NFR har: Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn, Adventsistsamfunnet, (jf. www.norgesfrikirkerad.no). En rekke uavhengige kristne frimenigheter av evangelisk type (men som ikke er medlemmer av NFR) vil det også være naturlig å inkludere i størrelsen «norsk frikirkelighet».

Noen ord om disposisjon og opplegg: Jeg starter med å si litt om noen av de historiske og ekklesiologiske forutsetninger menighets- og veksttenkningen i frikirkene har. Deretter vil jeg forsøke å identifisere noen av de vekststrategiene som har vært mest framtrædende. Endelig stilles det spørsmål om vi kan se konturene av et nytt vekstparadigme i frikirkeligheten i dag.

² Norges Frikirkeråd fusjonerte i 2006 med Norges kristne råd. Siden denne artikkelen er fra 2003, er det her ikke gjort endringer i teksten på dette punkt.

³ Det norske Misjonsforbund (DNM) endret i 2016 navn til Misjonskirken Norge. I denne artikkelen beholdes det gamle navnet siden artikkelen har fokus på historien fram til begynnelsen av 2000-tallet.

Den frikirkelige veksttenkningens historiske og ekklesiologiske forutsetninger

Historiske forutsetninger

Vekkelsestradisjonen

Begrepet «vekkelse» ble i det 18. og 19. århundre vanlig som betegnelse på den forandring et menneske gjennomgår når det kommer til bevissthet om sin syndighet og tilbudet om Guds nåde. Det som skjer, kan altså betegnes som en oppvåkning eller vekkelse fra syndens søvn. Det er også blitt vanlig at begrepet brukes om kollektive bevegelser (massebevegelser) der et større antall mennesker samtidig føres fra religiøs likegyldighet eller lunkenhet til bevisst kristen tro, (Molland 1957:1119–1120).

De fleste frikirkelige trossamfunn i Norge har sine røtter i slike masse-bevegelser på 1800- og 1900-tallet. Lammers-bevegelsen og Metodistene i 1850-årene, Baptistene i 1860-årene, Frikirken i 1870-årne, Misjonsforbundet, som langt på veg var tuftet på de lammerske frimenighetene fra 1850-årene, og Frelsesarmeen i 1880-årene, De frie evangeliske forsamlinger i 1890-årene, Pinsebevegelsen på begynnelsen av 1900-tallet. Frikirken regner seg imidlertid ikke selv som vekkelsesbevegelse. Arne Kristiansen og Jon Magne Lund sier:

Karakteristisk for Frikirken er det også at den er en reformkirke, ikke en vekkelseskirke som sprang fram av selvstendige vekkelse. Frikirken gikk nok hånd i hånd med vekkelsene, men er ikke et resultat av en selvstendig vekkelse. (Borgen/Haraldsø 1993: 98).

Fra frikirkelig synsvinkel var begynnelsen av 1900-tallet i hovedsak preget av Pinsebevegelsens inntog i norsk kristenhet, og ingen av de andre frikirkene kan vise til lignende vekst. Ved 50-årsfeiringen av Pinsebevegelsen i Norge i 1957, var det 26 474 pinsevenner og 249 menigheter i Norge, (Nilsen 1981:277). De øvrige frikirkene hadde første del av 1900-tallet en sakte vekst, deretter stabilisering. Det norske Misjonsforbund (DNM) fikk for øvrig gjennom en sterk vekkelse ved den finsk-svenske evangelisten Frank Mangs, oppleve en sterk vekst over en tiårsperiode (1932–1942). Misjonsforbundets medlemstall ble denne perioden mer enn tredoblet, fra ca. 2500 til ca. 8500. I tillegg gikk mange av de som ble vunnet under vekkelsen til andre menigheter og kirkesamfunn, (Diesen 1985:195).

Om man betrakter vekkelsestradisjonen innenfor norsk luthersk lav-kirkelighet, dvs. bedehusbevegelsen, eller i en frikirkelig sammenheng, har den en del fellestrekk som er iøynefallende. Først og fremst må *sjelevinnernøden* nevnes. Programmatisk fanger DNM dette opp i sitt motto: Guds barns enhet og *synderes frelse*. Vekkelsesforkynnelse eller *omvendelsesforkynnelse* har både innen norsk luthersk lavkirkelighet og i frikirkeligheten, vært den prekenform som har vært mest utbredt. I norsk frikirkelighet

har sjelevinnernøden imidlertid ikke bare slått ut i lokal og nasjonal evangeliseringsiver, men også i stor *misjonsiver*. De fleste av frikirkene var tidlig ute med å etablere egne misjonsorganisasjoner. Av samlet norsk misjonsarbeid hadde frikirkene i 1999 ca. en tredjedel av utsendte misjonærer, (Krause 2000:247).

På mange måter er det også rett å si at vekkelsestradisjonen representerer en egen åndelighetsform – eller *en egen type spiritualitet*. Betegnelsen å være en «vekkelseskristen», gjenspeiler i stor grad dette. En vekkelseskristen er selvfølgelig en som selv har den spesifikke frelseserfaringen, men også en som er preget av nød for menneskers frelse. I pietistisk tradisjon vektlegges også fromhetslivet, eller det å leve et liv etter Guds «klare» ord. De vekkelseskristne har altså i stor grad vært det man kan kalle bibelkristne. Bibelens verbale inspirasjon og autoritet har vært en kampsak og bibelordets direkte tale inn i sitt liv er blitt sterkt vektlagt.

Vekkelseserfaringen har også gitt samhørighet og felles identitet. I den lutherske lavkirkelighet har dette resultert i en sterk innenkirkelig bedehus-bevegelse, og i frikirkeligheten i en mer radikal menighetstanke der det er prinsipielt og teologisk viktig å skille menigheten/kirken fra staten, (Ousland 1978:105–115). Det er endelig interessant også å merke seg at der hvor vekkelsestradisjonen har stått som sterkest, har det også gjerne utviklet seg nærmest en *egen historieforståelse*. Dette synet går ut på at vekkelseslivet er *den egentlige* kristendomshistorie med linjer direkte tilbake til urkirken, (jf. Valton 1938, 1942). Menigheter og kirkesamfunn som kan plasseres på reformasjonens venstreving, har på grunn av sitt brudd med den kirkelige historiske tradisjon hatt et sterkt behov for å etablere en ny identitetslinje tilbake til urkirken, (Råmunddal 1991:65–67, 1997:132–135 og Eidberg 1998:23ff.).

Foreningsformen

Historisk sett vokste de fleste av frikirkesamfunnene i Norge fram i siste halvdel av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. Frikirkedannelsene foregikk altså samtidig – eller parallelt med – det man kan kalle den historiske emansipasjons-prosess i samme tidsrom. En del av denne frigjøringsprosess gikk ut på å frigjøre det religiøse liv fra kirkeinstitusjonens maktinnflytelse til enkeltindividets privatområde. Denne liberalismen kom, som B. Walan sier, ”att i väsentlig grad bidra till enhetskyrkans upplösning och en ny kyrkosyns framväxande”, (Walan 1964:17).

A. Aarflot sier at ”trangen til å delta i foreninger lå på en måte latent i folket på denne tiden”, (Aarflot 1967:287). De fleste foreninger var ikke religiøse, men sammenlutninger som skulle tjene sosiale formål; bondeforeninger, leseselskaper, klubber, arbeiderforeninger, osv. I tillegg til dette kom de religiøse og kristne foreningsdannelsene. De første kom med Det Norske Misjonsselskap fra 1842. De frikirkelige menighetsdannelsene kan sees på som en del av samme «interesse for assosiasjoner», (Wisløff 1961:17). Dette har på mange måter gitt grunnformen de frikirkelige menighetene har fått, (jf. Råmunddal 1991:51ff.).

Man kan også si at det grunnleggende frikirkelige frihetsideal, om frihet fra overordnet statsstyre, er historisk betinget – selv om det i frikirkelig menighetstenking også kan gis en teologisk begrunnelse. Den demokratiske foreningsformen, som er blitt organisasjonsstrukturen i svært mange av de frikirkelige menighetene, har helt klart sine røtter i demokratisk og parlamentarisk folkestyretenking på siste halvdel av 1800-tallet. Demokratisk valgordning og ledelsesstruktur står her sentralt. Den frikirkelige «aktivitets-menigheten», slik vi senere skal beskrive den, har også fått sin form nettopp i dette foreningsmønsteret. En hovedsak for foreningsdannelsene på 18- og 1900-tallet var helt klart å organisere aktiviteter for medlemmenes beste og for deres velvære.

Noen ekklesiologiske forutsetninger

Det er ikke alltid like lett å skille mellom historiske forutsetninger for frikirkelig menighets- og veksttenking og de mer spesifikke ekklesiologiske anliggender. Svært ofte ser man at disse er vevd i hverandre på en slik måte at historisk tidsbestemte forhold gis en bibelsk begrunnelse, (jf. Råmunddal 1991:59ff.). Her vil vi nevne noen sentrale bibelske eller ekklesiologiske motiver eller drivkrefter bak opprettelsen av de frikirkelige forsamlingene som i stor grad kan sies å være felles for dem. Men det finnes også ekklesiologiske drivkrefter som kan sies å være mer knyttet til særegenheter i det enkelte frikirkesamfunn. Eksempel på slike kan være: «rett» og bibelsk menighetsordning, div. karismatiske ytringer som åndsdaup, tungetale, o.a., spesiell endetidslære, kristen enhet, osv. Flere av disse kan også kombineres i enkelte kirkesamfunn.

Først og fremst kan man se at det ekklesiologiske motivet om *nærhet til de nytestamentlige menighetene* har vært en hoveddrivkraft for det meste av frikirkeligheten. Denne nærhet til det opprinnelige, går både på søkning etter det liv og den kraft som fantes i de nytestamentlige forsamlingene, og på rent ordningsmessige forhold – at man ville ordne seg «på bibelsk vis». I noen av de kongregasjonalistiske frikirkesamfunnene har man gått så langt i sin søkning etter det opprinnelige, at man nokså absolutt har snakket om «den bibelske menighetsordning» som man altså vil forsøke å gjenskape i dag, (jf. Råmunddal 1991:63ff.). I forhold til vekstforståelsen er dette punktet viktig: Idealet for menighetens liv og vekst hentes nemlig i de nytestamentlige forsamlingene.

I det vi nettopp har pekt på, ligger også at *ordningssspørsmål er ekklesiologisk sett viktige* i den frikirkelige måte å tenke på. Og man nøler altså ikke med å gi ordnings- eller forfatningsspørsmål en bibelsk begrunnelse. Nå vil man nok kunne se at ordningsidealet man leser ut av Det nye testamentet, tolkes noe forskjellig. Noen, som Metodistkirken og Den Evangelisk Lutherske Frikirke, finner idealet i den embetsstruktur som utviklet seg mot slutten av NTs kanon, primært i pastoralbrevenes *presbyter/episkopos*-ordning. Som kjent har Frikirken en presbyteriansk ordning, mens Metodistkirken i Skandinavia har en episkopal – med en relativ kraftig internasjonal overbygning. Andre, med noe ulik praktisering av kongregasjonalistisk menighetsordning,

finner idealet i den tidlig-paulinske tid med vekt på frie forsamlinger og/eller en mer karismatisk menighetsstruktur (jf. Råmunddal 1991:29–42).

Generelt sett er det nok riktig å si at frikirkene har mer fokus på lokalmenighet enn på større kirkefellesskap. Dette er selvfølgelig riktig for de såkalte frimenighets-samfunnene, eller de med kongregasjonalistisk menighets-struktur. Men også i samfunn av «kirketypen», som Metodistkirken og Frikirken – som altså har en sterkere kirkelig overbygning enn de andre frikirkesamfunnene, vil hovedfokus være på den lokale menighets utvikling og vekst. Spesielt har Frikirken de siste tiår satset på menighetsutvikling og menighetsplanting, (jf. Løvli 1985).

Som nok et ekklesiologisk kjennetegn på frikirkemenigheten kan nevnes *vektleggingen av personlig tro og engasjement*. Nå vil man finne noe ulik tilnærming til trosbegrepet også innenfor frikirkeligheten. De lutherske frikirkesamfunnene vil nok ha en sterkere sakramental forståelse enn i menigheter og samfunn preget mer av reformert menighets- og trosforståelse. Men til tross for dette, vil man generelt sett finne en langt mer aktiv tilnærming til tro og menighetsengasjement enn i den jevne folkekirkesammenheng. Hele det frikirkelige prosjekt handler på sett og vis om personlig tro, (Larson 1946:85–86). Eller sagt på en annen måte: Det handler om troen aktivisert inn i personlig engasjement i menighet og tjeneste. Her har det ligget en stor gevinst for vekstarbeidet i de ulike frikirkelige menigheter, siden man i så stor grad er avhengige av frivillig innsats.

Elementer i en tradisjonell veksttenkning i frikirkene

«Vekkelse» som vekststrategi

Som vekststrategi vil man i svært mange av de frikirkelige menighetene betone at vekkelsen er «normaltilstanden». Bønn om og lengsel etter vekkelse vil da også prege menighetsarbeidet, og man har hatt en tendens til å betrakte periodene i en menighets liv da vekkelsen er fraværende, som tørkeperioder og unormal tilstand. En vekkelsesmenighet har altså sin egen rytme eller tidsforståelse. Historien fortelles gjerne ved med stor vekt på vekkelses-periodene i menighetens liv, og vekkelsens redskaper blir «heltene» i denne historien. Forbildene hentes gjerne fra historiske opposisjons- og vekkelsesretninger helt tilbake til oldkirken, men særlig fra de store vekkelsene i den anglo-amerikanske verden på 1700-, 1800- og 1900-tallet, (Westin 1955/89 og Westin 1956). Viktige navn og forbilder i denne sammenheng kan være: G. Whitefield, J. Edwards, C. Finney, D. L. Moody, F. Fransson, m.fl. For den vekkelsesorienterte lutherske lavkirkeligheten i Norge, bede-husbevegelsen, kan man si at forbildene i noe sterkere grad hentes fra den mer hjemlige arena, med H. Nielsen Hauge og hans vekkelsesbevegelse i første rekke som det store forbilde og inspirasjonskilde, (jf. Ousland 1978:18–34).

Formene eller arbeidsmåten som har preget vekkelsesmenighetene, har to hovedarenaer: Det faste ukentlige vekkelsesmøtet (som oftest søndags kveldsmøte) med innbydelse og ettermøte, og i tillegg jevnlig kampanjer og møteserier. Ofte har de utadvendte kampanjene vært i bruk i faser av menighetens liv da det har vært lite liv og vekst. Storhetstiden for slike vekkelseskampanjer var nok mellomkrigstiden og tidlig etterkrigstid, fram til 60- og 70-tallet.

Som en del av den spesielle vekkelsesformen vi her forsøkt å beskrive, hører vektleggingen av omvendelses- eller vekkelsesforkynnelse og – ikke minst – vekkelsessangene. Om man betrakter vekkelsesforkynnelse på de lutherske bedehusene eller i de vekkelsesorienterte frikirkelige menighetene, vil man ikke i presentasjonsformen kunne se de store forskjellene. Teologisk vil man imidlertid ved nærmere ettersyn kunne registrere som at omvendelsesforkynnelse på luthersk mark (bedehusene og i frikirker med luthersk bekjennelse) har en luthersk-roseniansk klangbunn, mens den øvrige del av frikirkeligheten nok har en noe sterke reformert teologisk basis, (Ousland 1978:79–86, 98–102). Teologisk er det altså synet på dåpen i forhold til frelsestilegnelsen som skiller.

Formen derimot, og ikke minst målet, er imidlertid svært sammenfallende, nemlig å føre mennesker til omvendelse og personlig tro. Vekkelsessangene, som langt på veg gjenspeiler vekkelses- og omvendelsesforkynnelse sine teologi og intensjon, har også spilt en stor rolle innenfor vekkelsestradisjonen og vekkelseskulturen. Vekkesfolk i frikirkeligheten og lavkirkeligheten tok i bruk samtidens rytmer og musikkstil, og kom på denne måten til å appellere til det brede lag av folket. Vekkelsesforkynnelse fikk også stort gjennomslag i folket – ikke minst fordi den ble formidlet i hverdagspråk og av leke forkynnere.

Litt om de konfesjonelle særstandpunkt som vekstfaktor

Hvilken rolle har et kirkesamfunns konfesjonelle kampsaker eller spesialanliggender spilt som vekstfaktor i frikirkene? Ved siden av det edle motivet om å vinne mennesker for Gud og føre dem inn i et kristent fellesskap, har nok også frikirkeforkjemperne i Norge hatt et «bimotiv»; nemlig sin egen menighets eller sitt eget kirkesamfunns spesialanliggende. Baptistene hadde den «den bibelske dåp», pinsevekkelsen «åndesdåpen/tungetalen», Misjonsforbundet «Guds barns enhet og synderes frelse», Adventistene «endetiden», osv. Mange av disse kirkesamfunnene har da også legitimert som tilstedeværelse i det norske kirkelandskapet med behovet for at deres «sannhet» er der og blir representert.

Hva kan man si at virkningen av frikirkesamfunnenes kamp for sine spesialanliggender har vært – spesielt i forhold til vekst? Innad i det enkelte kirkesamfunn er det helt klart at disse særstandpunktene har gitt *teologisk og konfesjonell identitet*. Slik identitet har selvfølgelig disse kirkesamfunnene hatt et stort behov for å skaffe seg – sett

i forhold til andre frikirkelige menigheter og samfunn, men ikke minst i forhold til stor-kirkens lange og tunge teologiske og kirkelige tradisjon i folket. Utad har frikirkesamfunnenes forskjellige spesialanliggende også i stor grad vært *kampsaker* som ofte har støtt på betydelig motstand. De har slik sett ført både til konfrontasjon og splittelse.

Men konfesjonshistorien viser også at de frikirkesamfunnenes særstandpunkter må ha spilt en betydelig rolle som vekstfaktor. Det er to hovedgrunner til dette: Den ene har med argumentativ overbevisning å gjøre. Når noen mennesker oppdager det de mener er en glemt eller forsømt bibelsk sannhet, og de begynner å forkynne denne for å overbevise så mange som mulig om denne sannheten, vil mennesker bli «vunnet» for det nye. Den baptistiske dåp, presentert i Norge primært av baptistene fra 1860-tallet og utover, er et tydelig eksempel. Pinsekristendommen, med vekt på åndsdaopen og karismatiske ytringer, ble fra begynnelsen av 1900-tallet presentert av sine tilhengere – ikke bare som *en* viktig sannhet som ble «gjenoppdaget», men man tolker som *den* egentlige, bibelske kristendom.

Den andre hovedgrunnen til at slike konfesjonelle spesialiteter kan ha vært viktige vekstfaktorer, er den kampglød det har gitt bærerene av «sannheten» eller «visjonen». Som motivasjonsfaktor og drivkraft, har derfor disse kampsakene vært betydelig. Veien har også vært kort fra fenomenet «vekkelse», slik vi tidligere har presentert denne, og til utbredelsen og begeistring for en konfesjonell kampsak. Det har f.eks. ikke vært uvanlig å tale om *dåpsvekkelse* i mer baptistisk orienterte frikirkesamfunn. Det er selvfølgelig vanskelig å dømme om i hvilken grad det er den generelle kristne vekkelsen, eller om det er den konfesjonelle kampsaks overbevisningskraft, som har gitt tilslutning og vekst for det enkelte frikirkesamfunn.

Aktivitetsmenigheten

Ved siden av vekkelse og de konfesjonelle kampsakene, kan man si at *et rikt spekter med aktiviteter* har vært en hovedstrategi med tanke på menighetsliv og vekst i de frikirkelige menighetene, også dette relativt likt situasjonen på de lutherske bedehusene. Ofte har vekkelsestenkningen og den form denne har gitt menighetslivet, levd side om side med et relativt bredt utvalg av menighetsaktiviteter. Formmessig har aktivitetsmenigheten vokst ut av foreningstenkningen- og foreningsformen, men den motivmessige drivkraft har vært ekklesiologisk god som noen. Det har vært et par-tre hovedmotive som har drevet aktivitetstilbudene i de fleste menigheter: Først og fremst har aktivitetene hatt som hensikt å skape *godt fellesskap* for medlemmene av foreningen eller menigheten. Dernest har aktivitetene helt klart hatt *et diakonalt sikte*. Og endelig har de hatt *et evangeliserende og misjonerende siktemål*.

En relativt ressurssterk og tradisjonell frikirkelig menighet vil rent aktivitetsmessig se slik ut: Det finnes et rikt utvalg av aktiviteter for barna – gjennom søndagsskolearbeid, diverse barneforeninger og gjerne barnekor. Dessuten har man tradisjonelt vektlagt tenåringsarbeid og ungdomsarbeid i ulike former. Ulike typer ungdomsleirer har

også vært viktig sammen med ungdomskor. Tilbudene for de voksne varierer fra misjonsforeninger, kvinneforeninger, mannsgrupper/møter – til diverse musikkforeninger og kor som brukes i menighetens møtevirksomhet. I tillegg kommer de typiske kirkelige eller pastorale tilbudene, som dåp/barnevelsignelse, konfirmasjon, vielse, begravelse, osv. Aktivitetsnivået er altså relativt høyt i en gjennomsnittlig frikirkemenighet, og det kreves også store ressurser for å holde hjulene gående. Appellen til frivillig innsats er da også framtrepende denne type menighet.

Vekststrategisk sett har de ulike aktiviteter i de frikirkelige menigheter vært av stor betydning. For mange av de frikirkelige menighetene kan det være den bevisste satsning – spesielt på barne- og ungdomsarbeid, som har reddet mange av disse menighetene fra å dø ut etter at vekkelsen avtok. De fleste av frikirkene fikk da også relativt tidlig egne barne- og ungdomsorganisasjoner for å være en motor i dette arbeidet. Ser man den frikirkelige bevisste satsning på barne- og ungdomsarbeid ut fra et medlemsrekrutterende synspunkt, må det altså være riktig å si at i den grad de tradisjonelle frikirkene medlemsmessig har holdt seg stabile siste halvdel av 1900-tallet, skyldes dette i stor grad denne satsningen.

En viktigste grunnene til at de frikirkelige menighetene har vært i stand til å tilby en så stor bredde og stort engasjement i sine aktiviteter, er at de fra starten av rekrutterte medarbeidere blant ”lekfolket”, og ikke minst at kvinnene fikk en arena for sin tjeneste. Som de lavkirkelige foreningene innenfor Den norske kirke rekrutterte og aktiviserte kvinnene i foreningslivet, gjorde de frikirkelige menighetene det samme. Inger Furseth sier om situasjonen for Hauge-bevegelsen og metodismen:

Ved å inkludere kvinner, og også barn og eldre, utvidet haugianerbevegelsen og metodismen sin rekrutteringsbase til å inkludere hele den norske befolkning. I tillegg bidro kvinnene til bevegelsenes utbredelse ved å benytte sine nettverk i familien og lokalsamfunnet til å rekruttere nye deltakere. (Furseth 2002:10).

I tillegg til den brede rekruttering til medarbeiderskap og medlemsskap, har mange av frikirkene fra starten av vektlagt å rekruttere lekfolk – og ikke minst – kvinner i lederposisjoner. I Folkestad Breistein sier om dette:

Kvinnene hadde full stemmerett innen frikirkelige menigheter lenge før de hadde stemmerett i Norge, og omtrent samtidig med at kvinnebevegelsen kjempet frem sine prinsipper. I flere av frikirkene kunne de også være ledere og predikanter. Begrunnelsen var pragmatisk: man trengte alle de «mannskaper» man kunne få, og som i spørsmålet om demokrati tolket man Bibelen slik at den ikke la hindringer i veien for kvinners tjeneste. (Breistein 2002)

Har kirkevekstbevegelsen hatt noen betydning for veksten i frikirkene?

Kirkevekstbevegelsen har sin bakgrunn spesielt i misjonæren og læreren Donald A. McGavrans undervisning og virke ved Fuller Theological Seminary i USA. Bevegelsen som oppstod på 1970 og 80-tallet «maktet å føre en ny entusiasme inn i Vestens nokså sedate kirkeliv», sier O. Skjevesland, (Skjevesland 1993:40). Dette gjelder også for frikirkene. Situasjonen var nok den at man i mange frikirkelige miljøer merket både at vekkelseslivet begynte å tørke ut og at et høyt aktivitetstempo i menighetene begynte å gi slitasjeproblemer. Det var ikke få pastorer og menighetsledere som på 70- og 80-tallet valfartet til Fuller-seminaret i USA for å få inspirasjon og en ny oppskrift på vekst. Norsk Kirkevekstforum ble stiftet i 1981 og hadde som mål å gi impulser til kirkevekstarbeidet i Norge.

Hva var situasjonen for vekstarbeid og menighetsplanting i frikirkeligheten på 80- og 90-tallet? Vi siterer fra boken «Flere og sunnere menigheter».

Fra 1983 til 1994 ble det plantet 128 frikirkelige menigheter. Ikke noen gang siden 1945 var det blitt dannet så mange nye. 2/3 av disse var uavhengige menigheter, som kristent senter og bibelsenter. Fremst blant disse var Oslo Kristne Senter. Det ble stiftet i 1985 av pastor Åge Åleskjær, og hadde i 1992 nesten 2000 medlemmer. Blant de etablerte kirkesamfunnene var det Frikirken og Misjonsforbundet som praktiserte menighetsplanting. Hele frikirkeligheten plantet årlig ti menigheter i gjennomsnitt. (Rolfsen m/fl. 2002:116)

Om situasjonen på 90-tallet sies det i samme bok:

Frikirkeligheten holdt det høye tallet fra 1980-årene, men det var ikke lenger de uavhengige menighetene som plantet. Flere av de nye selvstendige trosmenighetene slet med indre vanskeligheter og oppløsning. 44 nye frikirkelige menigheter ble dannet på tre år. Den største gruppen blant disse var innvandrermenighetene. Nye nettverk som Kristkirken og Vineyard bidro med til sammen ti menigheter. For første gang på mange år rapporterte Baptistsamfunnet om nye menigheter. Frikirken stod fortsatt i spissen blant de frikirkelige, mens Misjonsforbundet hadde mistet flere nye menigheter og dermed mye av engasjementet for menighetsplanting. (Rolfsen m/fl. 2002:117):

Misjonsforbundet, som altså på 80-tallet hadde en svært aktiv periode med flere menighetsplantinger, tapte flere nydannede forsamlinger og grupper til den såkalte trosbevegelsen. Sett fra et Misjonsforbundsk vekstsynspunkt opplevdes dette helt klart som et destabiliserende element i forhold til sin egen vekststrategi. Men sett fra et ”totalt” frikirkelig vekstsynspunkt, kan det selvfølgelig diskuteres om dette var positivt eller negativt.

I hvor stor grad kirkevekstbevegelsen har inspirert til et såpass positivt frikirkelig vekstbilde som vi ser på 80- og 90-tallet, er selvfølgelig vanskelig å vurdere. Helt

Mot et nytt vekstparadigme?

Om vekststrategier i norske frikirker med vekt på beskrivelse og vurdering av vekkelsestradisjonen
<https://ramunddal.com/>

klart har kirkevekstbevegelsen (i sin 70/80-tallsutgave) gitt viktige nye strategiske impulser, men engasjementet for vekst og menighetsplanting kan nok også skyldes den karismatiske fornyelsesbølge i samme tidsrom, og som i en del menigheter og sammenhenger, blåste nytt liv i den «gamle» vekkelseskristendommen. Ikke minst kan veksten i de nye trosmenighetene vise dette, (Borgen/Haraldsø 1993:219–228). Det man imidlertid også kan se, er at kirkevekstbevegelsen de siste år er blitt påvirket av mer karismatiske strømninger – som igjen kan sies å ha bidratt til at nye kirkesamfunn og menigheter har åpnet seg for nye tanker og strategier, (Jenssen 1995:30, 24ff., 47ff.) Vi skal også snart se at mange av de nye inspirasjonskildene til menighetsutvikling og vekstarbeid som dukket opp i Norge på 90-tallet, har klare forbindelseslinjer til kirkevekstbevegelsen.

Det vi her har kalt det tradisjonelle vekstparadigme i frikirkeligheten, kan sies å ha to hovedbestanddeler: Vekkelsesformen og et rikt utvalg av aktivitetstilbud i den enkelte forsamling. Disse to strategiene har i alle år levd side om side i de frikirkelige menighetene, men de blir nok noe ulikt betont i de ulike frikirkesamfunn og fra menighet til menighet. Vi har også sett at det her er klare berøringspunkter mellom denne delen av den frikirkelige veksttenkningen og den luthersk lavkirkelige som man finner på de norske bedehusene. I frikirkene har vi også sett at vekkelsesiveren ofte er paret med iveren for å utbre sitt eget kirkesamfunns eller menighets «særsannhet». Endelig har vi kommentert at impulser fra kirkevekstbevegelsen, har fått innpass og betydning for hvordan vekst tenkes og tilrettelegges i frikirkene i dag.

Mot et nytt vekstparadigme?

Oppbruddssignaler

Hva gjør man i en vekkelsestradisjon når vekkelsen ikke kommer? Om situasjonen etter krigen, sier I. Diesen som status for frikirkene i Norge:

Årene etter siste verdenskrig har for noen vært stagnasjonstid, for andre preget av noe tilbakegang. Antall nye medlemmer, alle tatt under ett, har kun dekket tapet av dem en har mistet ved dødsfall eller av andre årsaker. Tar en med befolkningsøkningen er det tilbakegang, da den prosentvise andel av frikirkelige i befolkningen har gått noe ned. (Diesen 1994:123).

For generasjonene som vokser opp i vekkelsesfattige frikirkemenigheter i etterkrigstiden, har faren vært at man arver vekkelsens former, men ikke dens kraft. Det finnes mange vekkelsens barn og barnebarn som har opplevd en slags identitetskrise i denne sammenheng, (jf. Råmunddal 1983:5ff.). Krisen har nok rammet noe ulikt. Menigheter og kirkesamfunn som har ligget sterkest på vekkelseslinjen, er selvfølgelig hardest

rammet. De som har hatt sterkere vekt på menighetsbyggende aktiviteter og andre identitetsfaktorer enn vekkelsen, har nok hatt lettere for å omstille seg i en vekkelsesfattig tid.

Når bare former og tradisjoner gjenstår, oppstår et vakuum som må fylles. Erfaringsmessig har man sett at frustrerte medlemmer i frikirkelige menigheter har søkt i to retninger for å fylle opp i dette tomrommet: Den ene retningen er de sterke karismatiske fornyelsesbølgene som med visse mellomrom har skyllet over landet – og som periodevis har skapt betydelige stormer i mange menigheter. Den andre søkeretningen er mot mer kjente historiske spiritualitetsformer, som tradisjonelt liturgisk preget gudstjenesteliv, retreat-bevegelsen, o.a..

Hva gjør man når de konfesjonelle kampsakene blekner med årene? Vi har foran sett at vekkelsesiveren i frikirkesamfunnene, kanskje spesielt i den første vekstfase, ofte var kombinert med et konfesjonelt spesialanliggende – og som ble en drivkraft og motivasjonsfaktor i vekstarbeidet. Det vi også har sett, er at det har vært en nær sammenheng mellom den generelle vekkelsesiver i mange frikirkelige menigheter og iveren for å spre sin konfesjonelle «sannhet». Når vekkelsen avtar, avtar også kampgløden for de konfesjonelle merkesakene. Men det er flere grunner til at de konfesjonelle kampsakene blekner med årene.

En viktig grunn er den generelle samfunnsutvikling, eller «tidsånd» om man vil. Det er et stort tids- og kultursprang fra frikirkesamfunnenes etableringsfase og første vekstperiode i Norge – og til vår postmoderne tid. Absolutte sannheter, samme om de er store eller små, hører likesom ikke hjemme i en pluralistisk og postmoderne tid. En annen grunn til at de konfesjonelle kampsakene har mistet mye av sin appell, har å gjøre med den utvikling vi har sett har skjedd i forholdet mellom kirkesamfunnene de siste tiår. Det økumeniske arbeid har i stor grad ført til at gamle kampsaker og konfrontasjonspunkter er blitt gjenstand for dialog og forståelse mellom kirkesamfunnene. Den norske kirke har de siste årene ført læresamtaler både med Baptistkirken, Metodistkirken og Misjonsforbundet. Dette har resultert i relativt omfattende rapporter fra disse samtalene. Og endelig: Frikirkesamfunnene selv har også forandret seg. Fokus de siste årene er blitt mindre og mindre på det enkelte kirkesamfunns særegenheter, og mer og mer det trosinnhold som kristne menigheter og kirkesamfunn har felles. Dette har noe å gjøre både med den generelle samfunnsutvikling og med det økumeniske klima.

Hva gjør man når menighetsaktivitetene blir umoderne og når lederne blir trøtte og gir opp?

Generelt sett si man at mange menighets aktivitetstilbud med årene mer er blitt målet for menighetsarbeidet – enn virkemidler man velger for å nå ulike mål. «Et godt og jevnt arbeidsår» – heter det gjerne i årsmeldingen. Målestokken er stort sett om man har greid å opprettholde tidligere års aktivitetsnivå. Fornyesproblematikken slår også inn

med full tyngde når man betrakter tilbud av menighetsaktiviteter over en del tiår. Form og fasong på aktivitetstilbudene har nemlig hatt lett for å bli hengende et par tiår etter de stadig nye behov som utvikler seg i takt med samfunnsutviklingen og stadig endrede rammevilkår. Foreldede aktiviteter mister også fort sin attraktivitet.

Aktivitetsmenigheten har også vist seg å være en storforbruker av ledere på ulike nivå; i barnearbeid, speiderarbeid, junior, diverse kor, osv. Når idealismen avtar, tyr man gjerne til pliktmotivasjonen. Ledertrøtthet og lederfrustrasjon er kjente fenomen i en menighet med høyt aktivitetstempo. I slike menigheter er det også en tendens til å dele medlemmene i to hovedkategorier: de aktive og de passive – målt ut fra kriteriet om de er aktive eller passive i forsamlingens aktivitetstilbud. De aktive verdsettes ekstra høyt – i hvert fall oppleves det slik at «de passive». I aktivitetsmenigheten får pastoren eller forstanderen også lett «servitør»-rollen. Ordbruken «å betjene en menighet» er da også godt innarbeidet. Det forventes at pastoren skal fungere i den tradisjonelle betjener-rollen. Vedkommende vurderes ofte relativt nådeløst etter sin evne til å bekle denne rollen. Fokus blir dermed ikke utadvendt vekstarbeid, men innadvendt vedlikehold.

Situasjonen i en tradisjonell frikirkelig menighet som gjennom år har ventet på vekkelse – uten å se nevneverdig resultat, er høyst sannsynlig stagnasjon og tilbakegang. De gamle konfesjonelle kampsakene fungerer ikke som vekstmotivator lengre, og man opplever store slitasjeproblemer i forhold til det bestående aktivitetstilbudet. For svært mange av de frikirkelige menighetene har dette vært situasjonen i etterkrigstiden. Dette har da også for mange menigheters og kirkesamfunns vedkommende skapt økende behov for ny inspirasjon i vekstarbeidet.

Nye inspirasjonskilder

Tid for tro...

Det siste tiår har det kommet mange nye inspirasjonskilder inn i norsk menighets- og kirkeliv. For en som har vært observatør til det som har skjedd de siste tiårene, ser det ut til at det er i ferd med å spre seg en ny vekstoptimisme i mange frikirkelige sammenhenger. Interessant er det også å merke seg at mange av disse nye inspirasjonskildene har minst like sterkt nedslag i stats- eller folkekirkelig sammenheng som i frikirkelig. Ja, også indremisjon og bedehusbevegelsen i Norge ser ut til å være berørt. Som en tidlig katalysator og som et «tegn» på et tidskifte i det norske kristenfolks holdning til evangelisering og vekst, står bevegelsen ”Tid for tro”. Dette var en ikke-organisatorisk bevegelse som i 1994 ble iverksatt av Lausanne-bevegelsen i Norge. Her var et trettitalls kirkesamfunn og kristne organisasjoner med. Målet var å hjelpe kristne til å leve åpent med sin tro der de var, (jf. Lorentsen/Sjølie 2000).

På 90-tallet ser vi også at andre inspirasjonskilder til evangelisering og vekstarbeid har dukket opp. Her tar vi med et knippe av slike. Det benektes på ingen måte at det finnes andre faktorer som kan ha vært til inspirasjon i vekstarbeidet for enkelte menigheter og kirkesamfunn – som ikke er tatt med her.

Nytt fokus på menighetsplanting

DAWN er forkortelse for «Discipling A Whole Nation», og presenteres som en internasjonal visjon for menighetsplanting, (Jenssen/Augland 1996:5–6).⁴ Dette er en bevegelse som er født på Filippinene og Guatemala. Visjonen er at alle mennesker skal få en reell sjanse til å høre evangeliet i sin egen lokale sammenheng. Målet er å dekke verden, land for land, lokalsamfunn for lokalsamfunn, med levende menigheter, slik at alle kan ha en levende menighet i sitt nærmiljø. Strategien går ut på å gjennom researcharbeid hjelpe menigheter og kirkesamfunn til å se virkeligheten i øynene og til å sette mål for framtiden. Fokuset er i materialet delvis på «høstmarkene» – eller den verden som skal nås med evangeliet, og dels ”høstfolket”, dvs. de eksisterende menighetene og deres medlemmer. Det strategiske i materialet går altså ut på å hjelpe eksisterende menigheter (lokalt, regionalt eller nasjonalt) til å se hvor og hvordan nye kristne fellesskap målrettet kan plantes for å nå nye mennesker med evangeliet.

På nasjonalt plan presenteres research-materiale i nasjonale konferanser, der også menigheter og kirkesamfunn blir utfordret til å sette mål for antall menigheter man akter å plante. I Norge ble den første nasjonale DAWN-konferanse for ledere ble avholdt i 1995. Dette satte i gang lokale og regionale prosesser, bl.a. i Bergen, Oslo, Jæren-området, samt Vest-Agder og Kristiansand. I 1996 ble den første nasjonale DAWN-kongress avholdt, med 140 ledere fra de fleste kirkesamfunn og organisasjoner i Norge. Her var behovet for re-evangelisering av landet i fokus samt vektlegging av menighetsplanting som det beste virkemiddel for dette. Konkret målsetting fra konferansen var 500 nye menigheter i Norge innen år 2005. På oppfølgingskonferansen 2002 ble det opplyst at det historisk sett plantes særdeles mange menigheter i dag og at det er plantet 146 nye menigheter siden 1996. Fra 1998 til 2001 ble det startet 68 nye menigheter; 54 frikirkelige og 14 innenfor Den norske kirke, (Rolfsen 2002).

Nytt verktøy for å nå kirkefremmede i etablerte kirker

Alpha-kursene er utviklet i den anglikanske menigheten Holy Trinity Brompton i England tidlig på 90-tallet. Hovedpersonen bak materialet er Nicky Gumbel. Alpha er et kursopplegg for kirkefremmede og for mennesker som nettopp har kommet til tro på Kristus, og har på få år fått stor utbredelse. På verdensbasis var det i 2001 registrert 19 590 kurs og ca. 3 millioner deltakere, (Alpha Nytt, januar 2002). I vårt land har Alpha

⁴ DAWN Norge skiftet i 2016 navn til Sendt Norge.

Norge i mai 2002 registrert over 400 kurs. Et betydelig antall av disse er i frikirkelige menigheter. I svært mange av de frikirkelige forsamlingene blir kursopplegget lovprist, og man opplever gjerne at man endelig har fått et redskap for å få kontakt med kirkefremmede og søkende mennesker igjen. Gumbels bok «Livsviktige spørsmål» er oversatt til norsk, (Gumbel 1995) og Alpha Norge tilbyr også et rikt utvalg av andre kursbøker og hjelpemateriell.

Utvikling av menighetsfellesskapets kvaliteter

Begrepet «naturlig kirkevekst» er skapt av den tyske kirkevekstforskeren Christian A. Schwarz i forbindelse med at han undersøkte mer enn 1000 menigheter i 32 land på alle 6 kontinenter tidlig på 90-tallet. Det han da fant, var at voksende menigheter har åtte kvalitetstegn felles. Disse kvalitetstegnene presenteres med stikkordene: Utrustet lederskap, gaveorientert tjeneste, hengiven spiritualitet, funksjonsdyktige strukturer, inspirerende gudstjenester, holistiske cellegrupper, behovsorientert evangelisasjon, omsorgsfulle relasjoner, (Schwarz 1996:15–28).

Schwarz utviklet også en analysemetode for å finne ut hvilke tegn på kvalitet som var minst utviklet i en menighet, den såkalte «minimumsfaktoren». Hans teori er at dersom en menighet blir oppmerksom på dette og utvikler de områder den er svakest på, vil veksten øke, (Schwarz 1996:50ff.). Schwarz er også i sitt materiale opptatt av den grunnleggende måte man tenker fellesskap og menighet på. I sin paradigmeanalyse viser han hvilke uheldige konsekvenser en ensidig spiritualistisk og en teknokratisk måte å tenke på får for vekstarbeidet. Han viser selv til en annen, og mer helhetlig og bibelsk måte å tenke på, som han kaller «biotisk», (Schwarz 1996:83ff./Schwarz 1993).

I Norge er det et tiltak som kaller seg «K-vekst», ledet av Ommund Rolfsen, som formidler Schwarz' materiale og analyseverktøy for menigheter (<http://www.k-vekst.no>). Et stort antall statskirkelige og frikirkelige menigheter har de siste årene gjennomgått den såkalte "menighetsprofilen" med det mål å styrke menighetsarbeidet kvalitativt sett. Siden høsten 1998 har nærmere 200 menigheter gjennomgått denne. Og ved siden av menigheter/forsamlinger innenfor statskirken, indremisjonsforbundet og Normisjon, har testen vært innom menigheter i de fleste av frikirkesamfunnene som vi har i fokus. Effekten av slike analyser og av tilegnelsen av den menighetstenkning som finnes i «Naturlig kirkevekst», kan nok være vanskelig å måle. Men i tillegg til forhåpentligvis større vekst på lang sikt, ligger kanskje den største verdien i økt vilje til å styrke den kvalitative side av menighetens arbeid. I boken: *Flere og sunnere menigheter*, (Rolfsen m/fl. 2002) kombineres DAWN-strategisk tenkning om menighetsplanting og Schwarz' filosofi om utvikling av sunne og livskraftige menigheter. Boken har som undertittel: *Et redskap for Naturlig kirkevekst*.

Nye kraftsentra i kristenheten og nye menighetsmodeller

Situasjonen for vekst og misjon på verdensbasis må sies å være snudd på hodet i løpet av siste halvdel av 1900-tallet. Fra en situasjon der vestlige kirker og konfesjoner plantet sin tro og kultur i det som ble definert som «misjonsland», er menigheter og kirker i mange av disse landene blitt forbilder for menighetsliv og vekst i Vesten. Det som har skjedd i tillegg til den pågående sekulariseringen av de vestlige, gammelkristne samfunn, er en kraftig vekkelse og vekst i den såkalte tredje verden – spesielt i Latin-Amerika, Afrika og Asia.

Sett fra vestlig synsvinkel har nok dette virket som en øyenåpner for betydningen av åndskraft og «den overnaturlige dimensjon» i misjons- og vekstarbeid, (jf. Wagner 1988). Vi har tidligere også pekt på hvordan kirkevekstbevegelsen de siste tiår i stor grad har inkludert denne dimensjonen i sin tenkning. Det som har skjedd av kristen vekkelse i den tredje verden har også gitt inspirasjonen til et bredt utvalg av menigheter og kirker som er opptatt av vekstarbeid i den vestlige verden. I Norge, som i andre vestlige land, er det nok menigheter og kirker med sterk vekkelsesorientering og gjerne av mer pinse-karismatisk type, som har hentet mest i disse miljøene. Pastor Paul Younggi Cho's megakirke i Sør-Korea er et eksempel sterkt voksende menighet av karismatisk type som har hatt en viss forbildeeffekt også i visse deler av norsk frikirkelighet. Spesielt menigheter innenfor den såkalte «trosbevegelsen» har hentet inspirasjon fra nevnte vekkelse med pinse-karismatisk preg, (Borgen/Haraldsø 1993:219–223).

Her vil vi også ta fram to menigheter som de siste årene også ser ut til å ha hatt stor inspirasjonsverdi i forhold til mange norske menigheter – både statskirkelige og frikirkelige, samt for en del bedehusfelleskap. Dette er menigheter i den vestlige verden, Willow Creek i Chicago og Saddleback Church i Los Angeles, som ser ut til å tatt med seg «det beste» i nyere kirkeveksttenkning og som altså har opplevd ualminnelig sterk vekst.

Willow Creek-kirken i Chicago i USA ble startet midt på 70-tallet av entusiastiske ungdommer som ville skape et tidsrelevant og evangelisk menighetstilbud. Menigheten teller i dag flere tusen mennesker. Hovedpastor fra starten har vært Bill Hybels (jf. Hybels 1997). I 1992 ble Willow Creek Association grunnlagt med den hensikt å hjelpe forsamlinger rundt om i verden til å bygge bibelsk fungerende fellesskap. På mindre enn 10 år har over 5000 forsamlinger fra over 90 kirkesamfunn meldt seg inn i dette nettverket. I vårt land har Willow Creek Norge, som ble startet i 1998, i dag 146 medlemsforsamlinger fra de fleste kirkesamfunn, (Konferansebrosjyre Willow Creek Norge 2002). Et betydelig antall av disse er frikirkelige. Et stort antall prester, pastorer og menighetsledere fra Norge har deltatt på konferanser med fokus på menighetsbyggende arbeid både i Chicago og i Norge. Willow Creek Norge tilbyr også et bredt utvalg av materiell til norske menigheter.

Saddleback Church i Los Angeles ble startet av pastor Rick Warren på slutten av 70-tallet og har vokst til mellom 15- og 20 000 aktive medlemmer på i overkant av 20

Mot et nytt vekstparadigme?

Om vekststrategier i norske frikirker med vekt på beskrivelse og vurdering av vekkelsestradisjonen
<https://ramunddal.com/>

år. På mange måter har Saddleback Church samme agenda som Willow Creek. «Growth Without Compromising Your Message and Mission» er undertittel på R. Warrens bok: "Purpose-Driven Church", en bok som har fått betydelig utbredelse i hele verden, (Warren 1995). Som i Willow Creek, «selges» også i Saddleback-prinsippene for det menighetsbyggende arbeid med amerikansk effektivitet. Et betydelig antall menigheter både i USA og i verden for øvrig har gjennomgått en revitalisering etter såkalt «purpose-driven» menighetsmodell. R. Warrens bestselger ble i 1999 oversatt til norsk med tittelen «Målrettet menighet». Også til Saddleback-konferanser har det deltatt et betydelig antall prester, pastorer og menighetsledere fra norske menigheter de siste årene.

Fra et frikirkelig vekstsynspunkt kan det være vanskelig å avgjøre hvor sterk innflytelsen fra disse nye menighetsmodellene kan være. Men igjen, den største verdien ligger nok i den hjelp frikirkelige vekkelsesmenigheter og aktivitetsmenigheter kan få til å utvikle selve menighetstenkningen. Og ikke minst – i et fornyet fokus på den verden som den kristne menighet er satt til å tjene.

Mot et nytt vekstparadigme?

Frikirkene var i sin første vekstfase konservative i sin teologi – og moderne, eller tidsrelevante, i sin form. Slik sett kan det være rett å si at frikirkene var produkter av det moderne. Organisasjonsmessig, og i sine metoder, tok frikirkene, for øvrig sammen med lavkirkeligheten, i bruk moderne midler for å nå ut med evangeliet. Og i sin første vekstfase nådde de også ut til vanlige mennesker med sitt hverdagsspråk, sine nye musikkformer og sin nye møtestil (med bl.a. ettermøter). Den historiske utvikling har imidlertid ført til en «konservativisering» også av formene, vekststrategiene og metodene i mange frikirker – slik at de fleste av dem de siste tiårene har strevet med å være kulturtilpasset og tidsrelevante.

Det tradisjonelle frikirkelige vekstparadigmet, med fokus på vekkelsen, de konfesjonelle kampsakene og tradisjonelle menighetsaktiviteter, er imidlertid blitt utfordret av ny menighetstenkning, nye menighetsmodeller og av nye tids- og kulturrelevante metoder og strategier. Men det må også presiseres at gammel og ny veksttenkning kan leve side om side både innenfor samme menighet og innenfor samme frikirkesamfunn. Ikke minst vil det her være en forskjell på by og land. Bymenighetene er jevnt over åpne for «modernisering», mens menighetene i mange landdistrikter holder lengre på gamle former og tradisjoner. Frikirkesamfunnene imellom, kan det nok også være store forskjeller når det gjelder åpenheten for nye tanker og strategier.

Hva er så nytt – eller fornyende – i det presenterte materialet i forhold til det vi har kalt tradisjonell frikirkelig veksttenkning? Først og fremst synes det vi kan kalle

rammevilkårene for måten å tenke vekst på, å være endret i løpet av de siste årene. Frikirkeligheten har helt fra starten på 1800-tallet og så å si opp til i dag - stått overfor en kirkelig monopolsituasjon. I et land med statskirke, der flertallet av folket er døpt og tilhører den offisielle kirke, kan all frikirkelig evangelisering og hjemmemisjon med det siktemål å «verve» medlemmer, oppleves som proselyttvirksomhet av storkirken. Flere samfunnsmessige, religiøse, økumeniske og innenkirkelige prosesser har i dag imidlertid skapt en helt ny situasjon. På mange måter kan det være riktig å si at man beveger seg bort fra en monopolsituasjon og mot en fri markedssituasjon – der kirkesamfunnene stilles likt og fritt i forhold til det folket man ønsker å vinne for den kristne tro.

Vi vil også påstå at det ligger ansatser til en fornyet menighetstenkning i mye av det presenterte materialet, og det finnes mange fellesfaktorer i det materialet som foran er nevnt. Her er noen av de mest sentrale:

Fokus på disippelgjøring og vekst. Hovedmålet for menigheten er både at mennesker skal komme til personlig tro på Jesus Kristus, og å disippelgjøre dem, dvs. hjelpe dem til vekst og modning i kristenlivet. Frikirkelige menigheter, som har hatt vekkelse og tradisjonelle menighetsaktiviteter som hovedstrategi for vekstarbeidet, kan ha savnet pedagogisk godt verktøy for å hjelpe mennesker til vekst og modning i kristenlivet. Mye av det menighets-fornyende materialet som har kommet de siste årene, vektlegger nettopp dette.

Den enkelte menighetsmedlems nådegave og tjeneste tas på alvor. Gjennom undervisning og personlig veiledning hjelpes den enkelte til å finne sin rette plass og tjeneste i menighetsfellesskapet. Sett i relasjon til aktivitetsmenighetens behov for pliktmotivasjon, snur man altså saken på hodet – idet man spør om hva folk har lyst til å gjøre før de engasjeres i en oppgave.

Vekt på relasjoner og omsorg. Noe slagordsmessig presenteres det «paradigmeskifte» vi snakker om som et skifte fra fokus på programmer og aktiviteter til fokus på mennesker, fra fokus på bygninger til fokus på fellesskap, fra fokus på organisasjon til fokus på relasjoner, osv. (Rolfesen m/fl. 2002:93). Nå stemmer vel ikke slike presentasjoner ikke alltid helt med virkeligheten, men de kan ha et poeng: Menigheter som er i utvikling og vekst i dag, vektlegger alle relasjoner og omsorg.

Fleksibilitet i bruk av virkemidler og metoder i menighetsarbeidet. Vekstmenigheter i dag viser evne til å tilpasse virkemidler og metoder etter dagens behov. Men selv om friheten og fleksibiliteten betones i forhold til virkemidler og metoder, ser man at det er to «virkemidler» som har en framskutt plass, nemlig bønn og smågrupper (Rolfesen m/fl. 2002:25–37). Generelt sett er det et særtrekk med nyutviklingen de siste år at man har fått større forståelse for å blande og mikse metoder og virkemidler av organisatorisk-praktisk karakter (som gode administrative systemer) og virkemidler av mer åndelig karakter (som bønn, lovsang, osv.).

Bevissthet om å finne prestens/pastorens/lederskapets rette plass og rolle. Menigheter som ønsker å vokse, vil fort oppdage at presten/pastoren/lederskapet, enten kan

bli en propp og en hindring for ny utvikling og vekst, eller de kan bli pådrivere og aktive ledere. Slike ledere utrunder, oppmuntrer, motiverer og veileder altså den enkelte kristne til å bli det Gud hadde tenkt for dem (Schwarz 1996:22–23). En slik lederskapsfilosofi utfordrer både den tradisjonelle frikirkelige pastorrollen, med vekt betjenerfunksjonen, og den mer karismatiske, med vekt på autoritet og åndelig salvelse, (Råmunddal 1997:243–253).

I det presenterte materialet ligger det vi kan kalle utfordringen til et *fornyet fokus, fornyede målsetninger og fornyede former*: Til tross for iherdig vekkelsesarbeid og til tross for alle velmente menighetsaktiviteter, må det være tillatt å si at mange frikirkelige menigheter har hatt lett for å bli mer opptatt av seg selv, enn den verden omkring seg som de er satt til å vinne. Her ligger en formidabel utfordring i de nye inspirasjonskildene som har dukket opp på 90-tallet: Tid for tro-bevegelsen har utfordret kristne til å leve evangeliserende der de er. DAWN-prosessene utfordrer til aktiv og planlagt menighetsplanting for å skape tilbud om kristne fellesskap det mennesker bor. Alpha-kursene utfordrer etablerte kristne menigheter og kirker til å skape nye rammebetingelser for å få kirkefremmede i tale. Nye menighetsmodeller (som eksempelvis Willow Creek og Saddleback Church) utfordrer tradisjonelle norske frikirkemenigheter til å bli tidsrelevante og «moderne», uten å kompromisere med budskapets bibelske innhold og med det oppdrag kirken har fått av sin Herre.

Hva kan konsekvensene av nyorienteringen bli sett i relasjon til den tradisjonelle måten å tenke menighet og vekst på? Mye kan altså tyde på at den mer helhetlige og mer kvalitative måte å tenke menighet og vekstarbeid på – og som vi foran har beskrevet, har i seg kimene til man kanskje kan kalle «et paradigmeskifte» både når det gjelder synet på den lokale menighets vesen og funksjon og på vekstarbeidets strategi og metodikk. Men skal de nye inspirasjonskildene for vekst og utvikling ha en mulighet til virkelig å fornye etablert frikirkelig menighetsliv, må det kobles til det tradisjonelle vekstparadigme på en slik måte – at begrepet og fenomenet ”vekkelse” får ny mening og ny retning ut fra målrettet evangeliserings- og menighetsplantningsarbeid, at de konfesjonelle særegenhetene frikirkene imellom utnyttes positivt som tilbud om mangfold – og endelig at etablerte menighetsaktiviteter og at de relativt store aktivitetsressursene som finnes i dagens frikirkelige menigheter, fornyes i pakt med menneskers behov både i og utenfor menigheten i dag, m.a.o. at disse menighetene på nytt blir tidsrelevante.

Dessuten, og ikke minst sett ut fra et helhetlig strategisk perspektiv, ligger det et betydelig økumenisk potensiale i mange av de prosessene som er i gang i mange menigheter, forsamlinger og kirkesamfunn i dag. Vi har tidligere påpekt at nevnte nyere inspirasjonskilder har nedslagsfelt både i statskirkelig og frikirkelig menighetsliv. Her kan vi utvilsomt se spirene til en tilnærming mellom luthersk folkekirkelig, luthersk lavkirkelig (bedehusene) og frikirkelig måte å tenke menighetsutvikling og vekst på. Kanskje kan vi i framtiden se at vekstarbeid, evangelisering og menighetsplanting, samler kristenfolket til felles innsats i et stadig sterkere sekularisert samfunn.

Litteraturliste

- Aarflot, A. (1967). *Norsk kirkehistorie*, Bind 2, Oslo: Lutherstiftelsen
- Borgen, P. og Haraldsø, B. (red.), (1993). *Kristne kirker og trossamfunn*, Trondheim: Tapir.
- Breistein, I.F. (2002). *Norske frikirker: moderne i form, ortodokse i teologi?* Artikkellokumentar på seminar om lavkirkelighet, frikirkelighet og arbeiderbevegelse i regi av Norges Frikirkeråd 2002.
- Diesen, I. (1985). *Veien videre. Det Norske Misjonsforbund 1884–1984*. Oslo: Ansgar forlag.
- Diesen, I. (1994). *Norsk vekkelsehistorie gjennom 1000 år*. Hovet: Hermon forlag.
- Eidberg, P. (1998). "Det folk som kalles baptister". *En undersøkelse av Det Norske Baptistsamfunns bakgrunn, tilblivelse, historie og egenart til jubileet i 1902*, Stabekk.
- Furseth, I. (2002). *Fremveksten av lavkirkelighet, frikirkelighet og arbeiderbevegelse. Likheter og forskjeller*. Foredrag holdt ved seminar om temaet "Frikirkelighet, lavkirkelighet og arbeiderbevegelse" i regi av Norges Frikirkeråd 2002.
- Gumbel, N. (1995). *Livsviktige spørsmål. En praktisk innføring i kristen tro*. Ottestad: Prokla-Media.
- Hybels, B. (1997). *Levende kirke. Historien om Willow Creek*. Oslo: Luther Forlag.
- Jenssen, J. I. og Augland, Ø. (1996). *DAWN-rapport for Vest-Agder*.
- Jenssen, J. I. (1995). *Kirkevekst*, Oslo: Rex Forlag AS.
- Krause, D. (2000) *Norsk misjon ved århundreskiftet: hvem, hva, hvor, hvor mye?* Årsstatistikk 1999 fra Norsk Misjonsråd. I: *Norsk tidsskrift for misjon*, nr. 4/2000.
- Larson, R. (1946). *Frikyrkoperspektiv*. Stockholm: Misjonsförbundet.
- Lorentsen, S. og Sjølie, R. (red.), (2000). *Tid for tro. Evangelisering i et nytt årtusen*, Oslo: Genesis
- Løvli, B. (1985). *En menighet blir til. En veiledning i menighetsplantning*. Oslo: Norsk Luthersk Forlag A/S.

- Molland, E. (1957). *Vekkelse. I: Nordisk teologisk oppslagsbok for kyrka och skola.* Lund: C.W.K. Gleerups Förlag / København: Ejnar Munkgaard. Bind III, s. 1119–1123.
- Nilsen, O. (1981). *...og Herren virket med. Pinsebevegelsen gjennom 75 år,* Oslo: Filadelfiaforlaget.
- Ousland, G. (1978). *Vekkelsens retninger i norsk kirkeliv,* Oslo: Luther Forlag.
- Råmunddal, L. (1983). *Enhet og mangfold. Misjonsforbundet i en ny tid,* Oslo: Det Norske Misjonsforbunds Studieråd
- Råmunddal, L. (1991). *Etter nytestamentlig mønster. En studie av menighetssyn og ordningsforståelse i norske frimenighetssamfunn,* Oslo: Ansgar Forlag.
- Råmunddal, L. (1997). *Skjulte ressurser. Elementer til en teologi om menighetens oppbygging, fornyelse og vekst,* Oslo: Rex Forlag.
- Rolfsen, O. (2002). *Foredrag på DAWN-konferansen i Vennesla 2002.* (Ikke publisert).
- Rolfsen, O., Sørensen, S., Edvardsen, A. (2002). *Flere og sunnere menigheter.* Even-skjer: K-vekst forlag.
- Schwarz, C. A. (1993). *Die Dritte Reformation. Paradigmenwechsel in der Kirche,* Emmersbüll.
- Schwarz, C. A. (1996): *Naturlig kirkevækst. Praktiske skridt mod sunde og voksende menigheder,* Mariager: Royal
- Skjevesland, O. (1993). *Huset av levende steiner,* Oslo: Verbum Forlag.
- Valton, F. (1938). *Kristendommens verdenshistorie. Et kortfattet omriss fra begynnelsen til i dag.* Oslo: Filadelfiaforlaget A/S.
- Valton, F. (1942). *De norske vekkelsers historie. Et kortfattet overblikk over det kristelige liv i Norge fra begynnelsen inntil våre dager.* Oslo: Filadelfiaforlaget
- Wagner, C. P. (1988). *Åndskraft og menighetsvekst,* Oslo: Ansgar Forlag
- Walan, B. (1964). *Församlingstanken i SMF,* Stockholm: Gummerssons
- Warren, R. (1995). *Purpose-Driven Church: Growth Without Compromising Your Message and Mission,* Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House. Norsk oversettelse (1999): *Målrettet menighet. Vekst uten å gå på akkord med budskap og oppdrag,* Oslo: Rex Forlag.

Mot et nytt vekstparadigme?

Om vekststrategier i norske frikirker med vekt på beskrivelse og vurdering av vekkelsestradisjonen

<https://ramunddal.com/>

Westin, G. (1955/89). *Frikirkenes historie. Martyrer og frihetskjempere*, Oslo: Norsk Litteraturselskap/Ansgar Forlag.

Westin, G. (1956). *Den kristna friförsamlingen i Norden. Frikyrklighetens uppkomst och utveckling*, Stockholm: Westerbergs

Willow Creek Norge (2002), Brosjyre for konferanser i Oslo og Stavanger 8. og 9. februar 2002.

Wisløff, C. Fr. (1961). *Politikk og kristendom*, Bergen: A.S. Lunde & Co's Forlag.